

per artibus ad pugnam nos vitae roboret. In itinere duritatis est chalybeae; numquam languescit.

Evanum gigantem dicas in faciendo opere, neque minoris facias eius iudicium. Calceamenta adaptata pedalibus nostris, aculeata ferramenta, tam necessaria nobis, quamquam non excogitata sunt ab ipso, tamen singula tota fabricavit. Commissa eidem cura trahearum et singularum rerum in eis collocandarum, tentoriorum, saccorum cubitoriorum, ornamentorum: numquam audivi, qui in eo genere quererentur. Evanii auspiciis exstrui solet tentorium; Evanius edicit in traheis quo ordine collocentur singula, et est mirum, quam ille scite omnia ita locet ut ad manum sint, et ut ponderum sit aequabilitas. Evanus, antequam caesi mannuli sunt, cotidie, mane observabat atque corrigebat in sarcina errores. Bowers, statura corporis haud magna, plane miraculum est. Hac ille se vita mirifice oblectat.

Rei penariae praefectus semper compertum habet, quae et nostra et eorum qui in reditu sunt, ratio sit cibaria, neque unquam erravit in dividendo cibo mutatis sodalitiis. Idem meteorologicas diligenter tabulas conficit, observat caeli regionem, administrat photographicam cameram. Nullus ad eum patet accessus aegritudinis, nihil putat sibi difficilium esse. Difficile est eum adducere in tentorium ut se recipiat in tempore; frigora ne sentire quidem videtur, et ubi ceteri dormiunt, Bowers adhuc scribit, vel quae observavit computat, velut erinacus in sacco suo convolutus. Oates prius laudabiliter praefuit equis, nunc infatigabilis cursor est, officia obit tentorii in ferendis aerumnis cedit nulli. Non potuit, inquam, cooptari societas felicius ».

Hi igitur quinque vastissimas pervadentes solitudines IV Idus Ian. confectis aegerrime chilometris novem Cellam instruxerunt victu unius hebdomadae et

vestimentis. Cellae sesquigraduali nomen inditum loco, qui fuit ad undeoctagesimi gradus punctum undetrigesimum. Progrediuntur cum victu dierum octo et cum vestimentis omnino necessariis. Vesperi Scottus: « Heri adhuc iurassem nos per venturos esse, sed desunt verba, quibus describam quam hodie emensi simus viam. Oppleta erat tota velut quadam nivea arena, quae collustrata paulisper sole prorsus invia facta est. Quae res nisi mutabitur, non durabimus. Effecta hodie sunt chilometra non amplius viginti. A polo absumus tota centum quinquaginta septem. »

Etiam proximis diebus viam queritur. Pridie Idus, in statione sexagesima quarta scribit se omnes post meridiem cum gaudio sensisse traheam sequi per sese. Sed eheu! — inquit, — paucis horae punctis post taetriores res facta est, quam unquam fuerat. Sed experti hoc sumus illa horae particula: tantum opus esse meabili via ad colligendas, quae iam fractae viderentur vires. Nam antea id vehementer timueram. Facile in solitudine euntibus subit exhaustarum virium formido, sed postea in tentorio sedentes laboris acti capit oblivio. Et postridie Idus dicit sentiri frigora ab sociis. Praeter ceteros Oates videri atteri labore itineris et frigore. Distamus — inquit — septuaginta chilometris. Utinam aliquot apisceremur dies serenos! Tantum tempestate excludimur.

A. d. XVIII kal. Febr. ad punctum trigesimum gradus nonagesimi deposuerunt victum dierum quattuor et perleves quasdam res in tentorio prandii.

IMPRIMATUR: Fr. A. ZAMPINI. Ep. Porphyreonen.,

Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, *Moderator, Sponsor.*

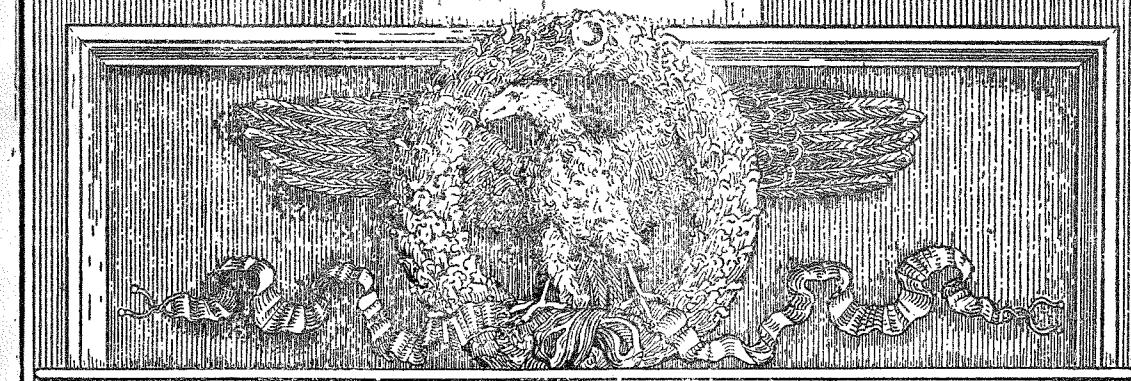
TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

ALMA ROMA

QVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Per.
Lat
011

C. DEL VECCHIO.

SINGULIS MENSIBUS EDITUR TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

Nuperrime prodit

JOSEPHI FORNARI opus, cui titulus:

COMMUNIA VITAE

Phrases et formulae ad latina colloquia instituenda.

Editio altera locupletior.

Venit libell. italic. 8; quibus addenda erunt libell. 0,50 in Italia; libell. 1 apud exteris nationes, pro transmissionis expensis.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venumdantur eiusdem auctoris Mile-siae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

FRIDIANUS-FRANCISCULI PRANDIUM

Singulae pretio italic. libell. 2.

(*Ils vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integram ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXXIII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 475 pro Italia; pretium duplicatum, libell. italic. scilicet 950, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

Ann. XXI   Romae, Mense Augusto et Septembri MCMXXXIV   Fasc. VIII-IX

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

I retium subnotationis an. MCMXXXIV est pro Italia libell. 15; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; ante solvendum rectoque tramite mittendum ad JOSEPHUM FORNARI doctorem *Romam, Via del Governo Vecchio, 96*.

DE IURE ATQUE IUSTITIA¹

Nascimur non a nobis sed et Parentum opera et Dei; a quo conditi nascimur intellectu ac libertate praediti, eo fine ut rebus recte usi, quas Deus ipse nobis donavit, ad Eundem redeamus. Haec ordinatio nostra naturalis ad Deum libere

¹ Ex opere, cui titulus *Ius civile privatum comparatum*, quod proxime prodibit. Invat praeterea heic referre quae Auctor in «Mente», qua operi praefatur, de renovando latinæ linguae usu scribit: «Nemo ignorat hodie undique excitata esse studia renovandi inter doctiores linguae latinæ usus; qua in re non pauci novum quoddam quasi evangelium sese nunciatiuros iactant contra non paucos qui dletitant hanc rem esse desperandam, eo quod res novae non possint vetusta demortuaque lingua proferri. Utrique autem, siquid opinamur, aberrare procul a rerum veritate videntur, atque in id unum consentire, quod censeant latinam linguam demortuam obsoleuisse iamdudum. At vero nec mortua unquam est, nec novis exprimendis rebus minus apta; utrumque iis constat qui ea familiariter, nec tamen inconcinne prorsus, cotidie usi sunt atque utuntur. Itaque et his conantibus viris, ceteroquin laudandis de studio nobilissimi huius atque vivissimi latini sermonis eo tandem revocandi unde nullo iure nullaque religione sed insano consilio deiectus a laicis nonnullis fuit, calculum hoc nostrum qualemcumque afferimus, rati non ingratum nec inane prorsus esse futurum».

quaerendum, cognoscendum, amandum, dicitur *lex naturalis*, quatenus quaelibet ordinatio legis nomen subit; et quia quae libertate attingantur, *ordinem ethicum* seu *moralem* dicimus constituere, ideo haec dicitur *lex ethica naturalis*, eaque omnes homines natura ipsa attingit. Huius autem legis est efficaciter homines dirigere, seu *obligare* ad ea adhibenda media quae sint ad finem ultimum consequendum necessaria: ideo libertas nostra ita natura sua intelligitur, ut moraliter obligemur legem sequi naturalem, seu ordinem sequi ethicum naturalem, prout cuique suae rectificationis usu patet. Porro, quum non semper aperte constet quaenam media sint huic fini ultimo necessaria, quumque complura non sint per se necessaria sed valde utilia, quumque demum nos non adulti doctique nascamur, ideo maxime convenit et est relative necessesse ut Deus ipse per se vel per alios, aut saltem parentes iive qui eorum loco sint, explicite aperteque praecipient quae in lege naturali ethica implicite contineantur, aut quae non sint definita definiant.

Et quia nascimur e societate parentum in familia, quae est prima hominum so-

¹ Quippe quibus iuvamur ad ultimum finem; a quo oennis ordo moralis tandem est repetendus.

cetas eademque naturalis et necessaria, ideo nativitate ipsa relationes sortimur non modo erga Deum, sed et erga parentes atque nostram erga familiam: et quia intellectu praediti ac voluntate nascimur, ideo ii sumus, qui ceteros intellegamus atque amemus, amemurque vicissim atque intellegamur, iuvemus atque iuvemur; novae ita relationes exoriuntur, eo ampliores quo latius pateat societas; quae relationes necesse est certa continentur lege, certa regantur ad finem ultimum norma,¹ quae nos teneat atque obliget non modo quod ad Deum, sed et quod ad homines.

Enascitur ita in ordine ethico naturali ordo socialis idemque naturalis, obligativis certis normis moderandus atque regendus, quo libertas hominis naturalis iuvetur ad suum ultimum consequendum finem: haec *naturalis hominis facultas in societate contendendi ad ultimum finem* dicitur *Ius* (quasi Iovis numen); norma autem illa agendi in societate, sociali vi communica, dicitur *norma iuridica*. Dicitur *facultas*, qua quis uti potest si velit; nemo enim tenetur uti suo iure; ideo ius est circa media, non circa ultimum finem: *hominis*, ergo, non *Dei*; iura enim et dominia analogice tantum praedicari de Deo possunt, qui omnium Conditor et Redemptor, omnia manu sua continet, vel intima cordis nostri, nostrum ipsum esse, nostra ipsa iura; ideo heic non de Deo loquimur, nisi qua est iurum omnium Fons primus, sed de homine; idcirco *officia* latius patent quam iura, atque nostra heic intersunt ea tantum quae inter homines versantur: *naturalis*, nam facultas

haec natura ipsa donatur, legibus dein definitur, gratia augeret: *libere...* nam citra libertatem nulla iura; libertas autem intelligitur *moralis*, certos intra fines natura legibusque rite definitos: *contendendi...*, ideo ius contra ultimum finem nec intelligitur: *in societate perfecta*, qua tali, ideo eius sub imperio legum; exinde facultates quae non sint legibus et actione munitae non censentur iura, quia non possunt sanctione legis socialis, sanctione principis, urgeri. Eadem de causa nec intelliguntur, heic, iura aut officia erga seipsum.

Distinguitur autem norma iuridica tum ab ethica norma, quae latius ad ea quoque patet, quae citra socialem vitam continentur, tum a norma urbanitatis, quae caret obligatione sanctioneque auctoritatis socialis. Itaque ius est et norma simul et tutela vitae socialis; potestatem significat et limitationem libertatis, facultatem agendi et normam agendi;¹ utraque ius est natura ipsa conditum ac ratione promulgatum; utraque igitur *ius naturale* seu *ius rationale*; utraque a Deo immediate profluens quasi a rerum omnium hominumque primo Principio atque ultimo Fine.

* * *

Age vero; naturam nostram humanam si recte inspiciamus, eam facile intelle-

¹ Quem necessario appetimus, natura ipsa rerum; idcirco nobis facultas non est eligendi inter plura nostrum ultimum finem, quod esset absurdum, eo quod ius nobis non est eligendi inter plures nostram naturam, sed tantum his illis mediis utendi libere ad ultimum finem.

¹ Illam dicunt *ius subiectivum* et definunt ut sit facultas agendi, omissiendi, ab alio exigendi inviolabilis; at eiusmodi facultas citra societatem non ius est, sed simplex libertas; hanc dicunt *ius obiectivum* et definunt ut sit norma agendi, omissiendi, exigendi inviolabilis; at vero ius quodlibet non intelligitur nisi subiectivum simul et obiectivum, nam nec norma concipitur nisi in subiecto, nec facultas sine obiecto; itaque ab aequivocis neotericis nominibus abstinentes, maioresque sequuti dicemus illic ius aut facultatem iuridicam, hic ius, normam iuridicam, aut legem. Porro alias quoque significationes ius habet, quas vide in nostra *Introduct. in ius*; ubiora autem de iure quid sit dissimilimus in *Philosophia iuris*.

gemus 'conformatam esse, ut non modo societatem exigit ad hoc ut exsistat, sed et ad hoc ut conservetur, riteque perficiatur; id primum in societate domestica obtinetur, tum in ampliore quae gens, tribus, vicus, pagus, civitas, natio appellatur, demum in amplissima quae est gentium ipsa consortio universa. In familia parentes, et cumprimis paterfamilias munus habet alendorum, tuendorum, moderatorum liberorum omniumque qui in familia sunt; quod munus eisdem est et officium et ius; officium, quia natura ipsa id praedicit atque expostulat, ideo naturae Conditor; ius, quia hoc in explendo suo munere ceteros arcet, neque admittit nisi quasi auxiliarios; munus equidem sanctissimum quod e vitae ipsius scatet fontibus. Quo idem munere nixus facultate idem paterfamilias pollet obligacioneque simul tenetur efficaciter liberorum ad finem naturae supremum dirigendorum, nec doctrina cohortationeque tantum, sed et vera propriaque obligatione morali; quae id fert secum, ut poenam quoque committari paterfamilias possit et quandoque adhibere ad reluctantibus liberos compellendos ordinemque socialem suae familiae tuendum aut vindicandum. Quae patrifamilias pracepta, iussa, imperia explicant, urgent, exequuntur, tueruntur legem illam naturae sanctissimam, nec quidquam contra eam valent; ideo novam quamdam proferunt legis iurisque formam, quae, quia e *positivo* patris voluntatis actu profluit, appellatur *lex positiva* et *ius positivum*, tum qua est norma, cum qua est facultas agendi. Ideo suprema iuris genera haec sunt: *ius naturale* et *ius positivum*: illud naturali rationis lumine promulgatur, hoc positivo legitime imperantis actu.

Ius igitur positivum naturali nititur totum, cuius est veluti manifestatio et applicatio integrativa; est enim moraliter necessarium, sine quo nec facile, nec tuto,

nec expedite quisque attingeret, his quibus versamur in adiunctis, suum ultimum finem; formaliter autem totum est in rationabili imperio eius, cui tutela ordinis socialis manet. Is est cumprimis, et veluti extra ordinem, Deus; tum paterfamilias quandiu familia supraea eademque perfecta societas manet; quum autem complures familiae coaluerint in ampliorem societatem quo satius tutiusque finem assequantur supremum, supremo huius superioris societatis regimini munus est commissum suo imperio ius naturale et urgere et ad concreta locorum temporumque aptare adiuncta: id quandoque Deum ipsum praestitisse novimus, populi electi quasi regem ac ducem iubentem in ordine temporali. Sed praeterea, quum omnes ad supernaturem ordinem evexerit Idem et postea restituerit, nemo aliis in eodem ordine iubere quidquam potest nisi Deus, et cui Deus munus id concedidit: concedisse autem infallibili Ecclesiae suae neminem latet, qui historiam et saltem praeliminaria theologiae vel procul aspexit. At in ordine temporali Christus nihil abstulit Caesari, praeceps enim reddenda esse Caesari quae Caesaris essent; Deo autem quae peculiari ratione et exclusive Dei. Idcirco societatis hominum regimen ad finem supremum temporaneum, — qui est huius fluxae vitae summa quae in via possit beatitas assequenda atque pax in iustitia fovenda, — totum ferme commissum est supremae illi potestati quae Principis nomine venit, quaeque non semper in uno, sed interdum vel in pluribus potest residere in concreto.

Itaque ius positivum illud est quod ad ius naturale urgendum conditur positivo legitimi Principis imperio: et duplex est, *divinum* et *humanum*; hoc autem iterum duplex, *ecclesiasticum* et *civile*; alterum ad Ecclesiam, quae una est suprema supernaturalis societas; alterum ad Civitatem, quae est suprema naturalis societas, spe-

ctat. Utrumque verum propriumque ius, utrumque rei moralis aequa ac iuris consulto callendum: nostrum tamen heic civile cumprimis esponere.

* * *

Iustitia a iusto dicitur, iustum autem a iure, non viceversa: *virtus est qua ius sequimur*; et quia ius et officium sunt correlativa *iustitia virtus est qua officia implemus*; Romanis fuit *constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi*; est igitur tandem *virtus* inclinans ad ordinem socialem servandum; nec sine causa fuit maioribus nostris *Iustitia* fundatum regni. Ideo prima *Iustitiae* vis est ut nos omnes inclinet ad *leges* servandas: his enim violatis corrumpitur semper, modo levius modo vero gravius, ordo socialis; quod servandae *iustitiae* officium tenet nos omnes quotquot commodis fruimur societatis, quotquot membra sumus corporis certi cuiusdam socialis sive potissima et nobilissima, sive etiam tenuissima eaque humillima; sive qui praesunt sive qui subsunt. Idcirco haec *iustitiae* species meritissime appellata est, veluti *eminenter, socialis*,¹ aut etiam *legalis* « quia ad legem pertinet ordinare in bonum commune »,² aut *generalis*, quia universos tenet; aut *necessaria*, vel fundamentalis, sine qua *iustitia* quaelibet corruat necesse est. « Est autem in Principi fundamentaliter et quasi architectonicae, in subditis autem secundarie et quasi administrative »;³ illic principaliter, quia ordinat, hic secundarie quia subditi ordinantur, sed utrique reverentia et obsequio legum latarum tenentur.⁴ Cuius

¹ Cf. Encycl. *Quadragesimo anno*, a Pio XI d. 15 maii 1931.

² D. Th., 2, 2, q. 58, a. 5.

³ D. Th., 2, 2, q. 58, a. 6.

⁴ Utrum et quatenus Princeps suis ligetur legibus, NN., maxime Moralistae et Canonistae, du-

iustitiae legalis munus in principe duplex, ut leges recte ferat, ut leges recte tueantur, ideoque, et poenas ad leges latas tuendas minitetur et in delinquentes decernat; quamobrem *iustitia* legislativa, iudicialis et vindicativa huc sunt referenda.¹

Altera *iustitiae* veluti facies est ut qui praesunt, recte, id est rationabiliter, praesint, utque ad ordinem socialem provehendum munera distribuant et officia, honores atque onera, commoda atque incommoda; atque ut ii quibus haec collata impositave sint, recte eis fungantur ac eisdem recte obsequantur: quae est *iustitiae* legalis, quam vidimus, quaedam veluti specificatio ad certam quandam ordinis socialis provinciam, quae propius vitam publicam tangit. Haec est *iustitia* quae dicitur *distributiva*, quaeque nos inclinat ad ordinem socialem publicum recte servandum; et tenet Principem ad munera pro dignitate, merito, aptitudine, certis distribuenda civibus; hos ad eadem ita obeunda ut satisfaciant hinc Principis distribuentis imperio, inde vero communi civium bono; hos demum cives omnes tenet ad magistratus, eadem munera expletibus et per eos Principi, recte parendum, nam « actus distributionis, qui est communium bonorum, pertinet solum ad praesidentem communibus bonis: sed tamen *iustitia* distributiva est etiam in subditis quibus distributur; in quantum scilicet sunt contenti iusta distributione »;²

dum disputant; Civilistae vulgo praetereunt; nec quaestionem praeiudicavi, nam, siquid opinor, eundem *obsequio* suarum legum teneri nemo negaverit. Cave tamen ne quae de Principe disseruntur hic, eadem et Pontifici applies, non enim eadem plane utriusque origo, non eadem potestas, nec eadem plane societatis ecclesiasticae ac civilis natura. Cf. Leonis XIII, Encycl. « Sapientiae » 10 ian. 1890, passim et maxime § 15.

¹ Nec probatur opinio Molin., *De iust. et iur.*, tr. 1, d. 1, qui vindicativam accenset ad distributivam, de qua mox.

² D. Th., 2, 2nd, q. 61 ut 1 ad 3.

nec quisquam ignorat bonum commune tandem et singulorum bonum esse, quamvis interdum id minus appareat.

Praeterea et privatus socialis ordo sancte servandus; dicitur autem privatus ordo socialis quo cives privati copulantur inter se; privati, i. e. qua cives simpliciter, non qua magistratus, qua membra, non qua organa civitatis, qua alter alteri, non qua alter societati aut viceversa ordinem dicit; alter civis alteri civi; ideo sub imperio Principis, nam cives eo ipso sunt sub Principe; id est in ordine vere iuridico: ut cum alter vendit alter emit; alter pater familias alter filius; dono communitate alter dat alter acceptat, et ita porro. Nec quidquam interest utrum alter hic sit *etiam* persona publica aut ipsa civitas, dum ne id attendatur. Et quia haec *iustitia* fere in rebus tota est iuribusve *commutandis* inter privos cives, *commutativa iustitia* dicta est, legalisque illius habetur veluti pars, quae directe scilicet privatum tantum moderatur ordinem socialem, quamquam indirecte et publicum fovet.

SYLVIA ROMANI.

Si perrumpere possent, conati sunt (ut perrumpent). (CAES.).

Eius legationis princeps est Heius: (periculum est) *ne forte*, dum publicis mandatis serviat, de privatis iniuriis reticeat (CIC., *De Signis*, 7, 15).

Disertus esse possem, si contra ista dicarem. (Facile credo). Quis enim non in eiusmodi causa? (CIC., *Tusc.*, I, 6, 10).

II. - Quaedam propositiones omittuntur, expressis tantum vocabulis sensu praecipuis, quorum mutantur et munus et casus, v. g.:

Hoc polliceor omnibus, omni me defensione usurum esse *legis* (= quam lex praestat) (CIC.).

In summis tuis occupationibus (= etsi summae sunt tuae occupationes), mihi tamen reipublicae statum per te notum esse voluisti (CIC., *Fam.*, III, 11, 11).

Sic exarserunt, ut capitis hominem *innocentissimum* (= etsi erat innocentissimus) condemnarent (CIC.).

Parvum (= quando eras parvus) ego te in regnum meum accepi (SALL.).

Interdum vocabula praecipua vel naturam mutant. Sic imprimis substantiva in adiectiva migrant; v. g.:

Institutus est liberaliter educatione *puerili* (= quae *puerum* docet) (CIC.).

Multi et varii timores erant: inter certos eminebat terror *servilis* (= quem servi incutiebant (TIT. LIV.).

Saepe etiam haec vocabula nihil mutantur: v. g.:

¹ Sic nihil mutantur vocabula magis praecipua, quum propositio relativa omittitur, ut substantivum substantivo per praepositionem subiciatur; v. g.: *Ei libellum malus poëta* (qui erat) *de populo* subiecit (CIC.). - Ipse socer in ore semper Graecos versus (in quibus agebatur) *de Phoenissis* habebat (CIC.). - Huc fere omnes (quae veniunt) *ex Gallia naves* appelluntur (CAES.). - *Lectionem* (quae est) *sine ulla delectatione* negligo (CIC.).

Ille rempublicam constantissime *consul* (= quum erat *consul*) defenderat (Cic.).

Adiutor (= ut sim *adiutor*) tibi venio.

Si tua sint (quae sunt) *Puteolis* granaria (Cic., *Fin.*, II, 24, 84).

Nemo (qui est) *prudens* punit quia peccatum est, sed ne peccetur (Sen.).

Omnis (qui erant) *tum* populi.

De propositionibus eleganter addendis.

I. - Ne substantivum substantivo per praepositionem subiiciatur, saepe additum propositio relativa; v. g.:

Bellum *quod* cum Persis *fuit* (Cic., *Off.*, III, 11, 49).

Eo sermone *quem* *habuit* de triumpho (Cic., *Att.*, XVII, 2, 5).

Alteratio orta est inter eos de loco *quem* in acie *tenerent* (Tit. Liv.).

Loco propositionis relativae, partici-
pium ponit potest. Quod et alias ob cau-
sas venustissime additur, aliquando, vel
tantum ad numerum elocutioni conciliandum; ¹ v. g.:

Pugna ad lacum Regillum *facta* (Tit.
Liv., VI, 2, 3).

Exposuit nobis sermonem Laelii de
amicitia *habitum* (Cic., *De Am.*, 1, 3).

Dedit ei facultatem res publica libe-
ralitatis, qua *usus*, multas sibi tribus
adiunxit (Cic.).

Consul Lentulum manu *tenens* in se-
natum perducit (Sall.).

Ad pedes iacuit *stratus* (Cic., *Pro
Quinto*, 31).

II. - Ne accusativus cum infinito di-
recte adnectatur substantivis, *iudicium*,
ratio, *argumentum*, et similibus, quod
prorsus nefas est, interponunt propositionem
relativo aut coniunctione incipien-
tem; ² e. g.:

¹ Cf. ALMA ROMA, ann. 1932, p. 93, V.

² Post haec nomina substantiva sequi potest

Argumenta *quibus* Deum esse pro-
batur.

Vestigia *quibus* apparebant aliquem af-
fuisse.

Vestigium *quod* significet pecuniam
Fonteio datam (Cic., *Pro Fonteio*, 1).

Conscientia sustentor, *quum cogito* me
de republica meruisse bene (Cic., *Attic.*,
X, 4).

III. - Certae propositiones adduntur,
quibus magis eluceant aut pressius defini-
niantur quaedam vocabula, ipsis

¹⁰ aut inserta; et tunc adiiciuntur
praecipue propositiones relativo ¹ aut co-
niunctione *ut* ² incipientes; v. g.:

Ad occupandum Vesontionem, *quod*
est oppidum maximum Sequanorum, con-
tendit (Caes.).

Levis est animi iustum gloriam, *qui*
est fructus verae virtutis honestissimus,
repudiare (Cic.).

De Philisto plura sunt exposita in eo
libro, *qui* de historicis Graecis *conscriptus* *est* (Corn. Nep.).

Spero, (ea) *quae* *tua* *est* prudentia, ³ te
iam valere (Cic.).

Qua es prudentia, ⁴ nihil te fugiet
(Cic., *Fam.*, XI, 13, a, 1).

Themistocles noctu de servis suis
quem *habuit* fidelissimum, ad Xerxem
misit (Corn. Nep., *Themist.*, 4).

interrogatio indirecta; v. g.: Exquisita quaedam
argumenta *cur* *esset* *vera* *divinatio* (Cic., *De Di-
vin.*, I, 3, 5). - Affers haec omnia argumenta *cur*
sint (Cic., *De Nat. deor.* VIII, 4, 10.).

¹ Cf. ALMA ROMA, ann. 1930, p. 168 et 169,
not.

NB. - Propositio relativa qua substantivum
eluceat non semper additur; v. g.: Duo con-
sules inde creati sunt, (qui fuerunt) *L. Junius Bru-*
tus et *L. Tarquinius Collatinus* (Tit. Liv.).

² Propositio cum *ut* potest esse elliptica; v. g.;
Diogenes liberius, *ut* (era) Cynicus (Cic., *Tusc.*, V,
32, 92).

³ Hae constructiones explicantur regula ele-
gantiae: *Quas* *scripsisti* *litteras*...

⁴ Cf. ALMA ROMA, ann. 1932, p. 92, I, 5°.

Dices enim, *ut* *es* homo factus ad per-
suadendum: « Quid est, Caesar? » (Cic.,
Pis., 25, 59).

Chrysippus, *ut* *est* in omni historia cu-
riosus (Cic., *Tusc.*, I, 45, 108).

2° aut non inserta; et tunc adiicitur
interrogatio indirecta aut alia quaecum-
que propositio, v. g.:

Vim *rei* *qualis* et *quanta* *sit* cognoscere
(Cic., *Inv.*, II, 57, 170).

Quod *quale* *sit* non tam definitione in-
telligi potest quam... (Cic., *Fin.*, II, 14, 45).

Itaque *eo* *quale* *sit* *constituto* accedam
(Cic., *Fin.*, II, 14, 44).

A Pausania *audivi* *quum* *diceret* te
esse questum *quod* tibi obviam non pro-
dissem (Cic., *Fam.*, III, 7).

Populum in eum *metum* adduxisti *ut*
pertimesceret (Cic., *Pro Mur.*, 24, 48).

(*Ad proximum numerum*).

S. Leonardi in Helvetia.

I. Jss.

De diversa, Paganos inter atque Christianos scriptores, loquendi ratione.

Quum tantus ac talis fuerit doctorum
virorum consensus in ea quae « de Avito
poëta eiusque poëmate discipulis, exem-
pto, proponendo » in hoc latinitatis praecipue
nuper scripsi, ¹ vires mihi additas
sensi ut nova quaedam proderem, quibus
argumentum enucleatus altiusque evolvi
possit.

Nostrum humanistae suo non recto mentis
iudicio in disserendo de elegantia, de con-
cinnitate ac lepore summorum scriptorum,
multos canones ediderunt, qui reapse
falsi ac fallaces habendi sunt. Ille enim
prae oculis non habuerunt quae Cicero

¹ Cfr. OZANAM, *Civil. au Ve siècle*, 15e Lec.;
BACHELET et DEZOBRY, *Dictionn. des Lettres*
Art. « Langue latine ».

ipse iudicavit de latina lingua aetate
sua adhibita. Ait enim ipse optimum
dicendi genus non Augusti temporibus
floruisse, sed Scipionum, ac Laeliorum
diebus.¹ Sua prorsus aetate Cicero scrip-
tum reliquit: neque sex matronas repe-
riri posse, quae latinum sermonem ele-
ganter loquerentur, videlicet suum ipsum
sermonem.² Qua de causa, illa quae di-
citur concinna loquendi forma si doctum
virum iudicemque integrum audire volu-
mus,³ in Foro tantum, in Senatu paucis
clarisque hominibus usui erat: ergo lati-
nus sermo nunquam fuit popularis ne in
Augusti quidem domo.⁴ Sermo itaque
superbus et conventione factus, talis qui
brevi tempore excisurus esset.⁵

Christiani autem scriptores qui a quarto
saeculo floruerunt, et quorum vel nomina
ipsa plerumque sunt ignota iis ipsis qui
latinum sermonem callent, recte scribendi
formam in analytico dicendi genere pos-
suerunt, quod nativa simplicitate ac na-
turali flumine decoraverunt, pure atque
emendate loquendi vim in legibus gram-
maticalibus posuerunt, quae ex christiano
popularique sermone effluxerunt; ea tan-
dem res grammaticalis a mediae aetatis
summis scriptoribus statuta est. Inter eos
Leo Magnus, Venantius Fortunatus, Cas-
siodorus, Avitus, Thomas Aquinas praecipue
recensendi sunt. Ille quicumque vo-
luerit se ipsum certiore facere de his
duobus perpolitis dicendi generibus, chri-
stiano videlicet et pagano, haec bina frag-
menta comparet, quae eius iudicio sub-
mittit.

Primus locus, sermone quo usi sunt
Christiani scriptores, haec refert: « Iesus

¹ FREPPEL, *Commodien*, etc., p. 23.

² MAX MULLER, *Science du langage*, p. 172.

³ SVETONIUS, *Aug.*

⁴ CHARPENTIER, *Classiq. chrét.*, V, 1-16.

Christus, Verbum et Filius aeterni Patris, iuxta prophetias venit in mundum et homo factus, sponte se in mortem tradidit ac redemit Ecclesiam suam; offensi Patris iram a nobis avertit eique nos reconciliavit, ut per gratiam Fidei iustificati et a tyrannide diaboli liberati inseramur Ecclesiae et in Ecclesiae communione perseverantes, post hanc vitam consequamur Regnum caelorum ». Quas voces simplices atque perspicuas sequenti modo in romanum sermonem, Augusti quidam aequalis, transferre posset:

« Optimus Maximus Iovis interpres ac Filius, servator Rex, iuxta vatum responsa ex Olimpo devolavit in terras, et hominis assumpta figura se se pro Reipublicae salute Diis Manibus sponte devovit; ita Rempublicam suam in libertatem asseruit ac Iovis vibratum in nostra capita fulmen restrinxit, nosque cum Illo in gratiam redigit ut persuasionis munificentia ad innocentiam reparati et a sycophantibus dominatu manumissi, in civitatem cooptemur, et in Reipublicae societate perseverantes, quum ex hac vita fata nos evocaverint, in deorum immortalium consortio, rerum summa potiamur ». Sesquipedalia equidem verba quae laborioso ac sonante itinere nec meliora nec potiora quam ea priora significant.

Ex soluta in perstrictam orationem aliquid evolemus. Satis sit illud notum « Dies irae ».

Dies irae, dies illa
solvet saeculum in favilla,
teste David cum Sibylla.

Tuba mirum spargens sonum,
per sepultra regionum,
coget omnes ante thronum.

Quos versus veluti agri flores ingenua simplicitate suavissimos seu ex Thomae a Celano, seu ex Iacobi Tudertini stilo fluentes in epicam formam, quo minus a Vergiliana abhorrentem, vertere conabimur:

O quam terribili complebit lumine terras illa dies, extrema dies ac sacra furor! Qua subito emotis convulsus sedibus orbis ibit in ultrices, flamma evertente, favillas. Credite, divino verax ita carmine vates Regius et veteres olim cecinere Sibyllae. Primum horronda dabit sonitum tuba: quo [fremet omnis Oceanus late, quo tellus concita Manes evomet attonitos, et coram iudee sistet.

Veste ita mutata, quid erit luci? Nemo qui non Minois ritu, sed sana mente iudicabit, nemo decernet ita ut priorem partem christiano poëtae non conferat.

Visne adhuc clarum exemplum?

Binas tibi statue pulcherrimas mulieres, aliam nullo ornato nullisque fucis illitam; aliam faciei medicaminibus totoque muliebri choragio instructam; utram potiorem habebis?

Christiani melos in priore, ethnici vero in posteriore exemplaria habebis; quid elegeris?

Novimus Leonem X clarissimo *Ferrario* Vicentino provinciam demandasse in Horatianum morem ecclesiasticos hymnos vertendi Ferreriumque summis humanistarum laudibus sua aetatis id absolvisse. Novimus etiam apud Francos Patrem *Du Cerceau*¹ non solum hymnos Ecclesiae, sed multa etiam ex Sacra Biblia in augustinum sermonem vertere conatum esse; sed de tanto opere posteri quid decreverunt?

Sacros libros nos omnes legimus eo sermone latino in quod redditi quondam fuerunt: hymnos Ecclesiae ita ut ex calamo poëtae fluxerunt, eorumque venires scimus eas fuisse, ut Ioachim Bellius noster summa fide atque pietate illas in italicas musas vertisset.² Discamus tandem aliquando atque resipiscamus!

ALEXANDER AURELI.

¹ IOAN. ANT. DU CERCEAU S. I., *Opera. Praef.*, p. 1 et 2.

² BELLI, *Inni Ecclesiastici tradotti*. Roma, Garboni, 1913.

CERASUS

(IN RECENTIORES POËTAS)

Eximio Alafrido Bartoli
vetustissimorum poëtarum peramanti.

*In nostro cerasus tollitur hortulo,
cui ramos niveis floribus induit
Aprilis redolens; serta tenellis
vernae plexa comis arboris entit.*

*Cur flores cerasus prodit? Amat? Quid o?
Dictu non facile est. Nam Deus arborum
obducto occuluit tegmine nuptias:
austerus residet floribus athomos.*

*In nostro cerasus quae viget hortulo,
radices proprias fixerit, attamen
non seiuncta viget; foederis arbores
vi Natura ligat. Non scelus impiis
patraruntque nefas moribus arbores;
Pax est inter eas inviolabilis;
praestantes, iuvenes et renovabiles
pugnacis Boreae praelia perdomant.*

*Flos est in ceraso qui stupet: editus
albescente die, dum levis ingemit
perfusus niveo lumine, candidus
orto sole nitet, contremittit et cadit.*

*Noster Vergilius, qui bonus arbores
sermonem docuit, vocibus et dedit
sensem quemque suis, lividas
non iras didicit, non odium ferox.*

*Is qui triste, fugax, irreparabile
tempus, deciduas et memorat rosas,
is rerum lacrimas versibus ingerit,
pennas dum veniens mors quatit horridas.*

*Is mites potius diligit arbores
quam diros homines; denegat has enim*

*unquam foedifragas esse; miserrimum
deflet dissidium pectora dividens.*

*Flevit dum memorat Hecubam
quae vidit Priami funera; nec piis,
queis sponsos rapuit Mars lacrimabilis
dulci destituit munere, virgines.*

*« Heroum tumulos spargite floribus »
inquit « cum lacrimis; vos quoque posteri
digna laude colent; quin Capitolio
tam iam vestra nitent nomina scrupo ».*

*At quo proripior? quo vagus adferor?
Deflexis gradibus devius ipse sum.
Mutata faciem ni tibi, Vergili,
posthac indueris, iam resides senex.*

*Ornatæ vetulis floribus arbores
solem decrepitum iam sine demori.
Aurum, quod nituit versibus in tuis,
squalor dedecorum terreus occupat.*

*Quem sollers aluit Musa vetustior
vatem Maeonium stertere, languido
somno linque senem. Non locus est meo
Flacco exundat enim fossula mortuis.*

*Quid dormire sinas? En cerasus mihi
pronubum repetit florea pallium;
ramos arboreos permeat en latex,
qui tum laetificas panditur in comas.*

*Edicat cerasus: « Dulce quod inditum
est in flore novo; dulcior at rubens
iam iam fructus erit; munera, quae paro
despondens homini, cuncta relargior ».*

*Vates est cerasus? Quae vaga flosculos
depraedatur apis, mussitat, arborem
vatem iure vocans? Non genus istud est,
viceno colitur quod modo saeculo.*

Arretii.

VINCENTIUS POLYDORI.

IN RERUM NATURA

DE GOSSYPIO.

Altiora perspicienti naturalis historiae singulare quoddam appetet, quo in multitudine rerum asseritur unitas, in unitate multitudo, in aperta discordia rerum subest concordia latens, ac dum inter se omnia diversa videntur, commune tamen aliquid habent, quo non modo inter se belle convenient, sed in idem conari et ferri consensu mirabili videantur. Itaque non sine voluptate magna admiramur, quae in mari sunt, in terris eadem iterari; quae in piscibus, eadem in quadrupedibus instaurata; quae in germinantibus, eadem in animantibus restituta. Quanta florum varietas in agris! Quantum decus in colribus! Quae gratia! Qui nitor! Ubi in oceani profunda descenderis, non minora reperies a corallis ad uniones, a conchiliis ad mullos, ad medusas, ad nautilos, ad sexcenta. Miraberisne ingentem elephantium molem? Numquid minora sunt, quae

... turbant immantia cete
Pectoris impulsa syrtes; fremit undique pontus?

At quod mirabilius est, in germinantibus nonnulla habentur quasi ad exemplar eorum, quae sunt in animantibus constituta. Habent nonnullae plantae liquorem, qui cito appetet ubi corticem incideris, sicuti sanguis ubi pellem ferieris in animalibus effluit, neque minus hoc effluit, gratissimus viatoribus sitientibus. Habent animalia nonnulla atrocem indolem, sanguinariam rabiem... Cave, lector, ab iis plantis, quae praesertim in Africa interiore sunt, et *lianea* appellantur; illigant, serpentium more, rapidissimae, celerrimae, et eodem tempore, quo membris haerent, sanguinem sugunt usque ad ultimum. Araneae muscas, *muscipula sensitiva* mu-

scas alligat, et exhaustit. Habent virus vi perae, crotalus, aspides... Ne mireris; idem praestant et fortasse vehementius *upas*, aconytha, cicutae, ranunculus sardonicus, et sexcenta huiusmodi. Sed et blandissimae et mansuetissimae oves habent lanam, qua repellant frigora hyeme, cooperiant reliquiis nidorum interiora volucres, homines vestiantur... Ne quaeras ulterius; habes enim in gossypio eadem. Res non homines latuit, puto, iam ab exordio, ubi primum ovina vellera in filum deduci coepta sunt; magna enim inter lanam et gossypium similitudo; at gossypium longe mollius lana, ac delicatum longe magis. Hinc non modo susceptum ad opus, sed praehabitum quoque velleribus credo; nam aspera mulieribus lana saepe oculos urit; non idem gossypium. Adde quod leviori opere, leviori negotio comparetur, telasque suppeditet magis plicabiles, et minus graves. Atqui — historiam sequor, quam scitissimi homines de gossypio narraturi constituerunt — procul esse a dubio videtur gossypii usus ferme tribus abhinc annorum millibus. Gossypium autem tres abhinc annorum millia, victorum sequens morem, agmina sua per universum terrarum orbem non modo explicuisse dimissa, sed quaedam constituisse quasi castra et stationes, ex quibus sensim excursitans novas regiones invaderet, primum incursione quadam iucunda, ad velationibus tantummodo; posteaquam vero favorem populi erga se concitasset et convertisset, illico occupare omnia, feliciter in occupatis assidere, dominatione denique potiri; et, quod mirabile est, nulla invidia, aemulatione nulla; nam saepissime icto foedere, pronuba fraude, avaritia pronuba, modo lanae, modo lino faustissime copulatur. Ego quidem, si omnia ad veteres retrahenda essent mores, nescio, gossypio reiecto, quibus gregibus preces admovendae essent de caelo demissuris, ut induimentis necessariis humano generi, vel

saltem iis, quae necessaria putantur, non impares essent.

India utraque gossypii patria pluribus argumentis adstruitur, tum quia sponte ibi nascitur, tum quia nullis, aut ferme nullis infortuniis ibi patet, conspirantibus una caelo soloque. Quod igitur ibi commodum et opportunum erat, viatores, mercatores, peregrini deportarunt in eas praesertim regiones, ad quas vel redibant qui exsules olim, vel commeabant ad utile negotiatores. Praecipua igitur oppida fuerunt quot erant in Perside, et ante Persidem in Mesopotamia; non enim eximiis huiusmodi spoliis Assyrii reges, Chaldae, neque post hosce Persae caruissent. Quamobrem gossypium sequi eas gentes visum est quae maximum obtinuerunt imperium, haud aliter ac si esset triumphalis tabula deferenda penes currum victoris.

Nec rem indignam fide narramus; ubi enim Graecia praestitit praevaluitque Asiae, gossypii devehit usus in Graeciam, a qua una cum ceteris, quae ad effoeminandos fortissimorum animos, ad labefactandas robustissimorum vires pertinebant, gossypium Romani acceperunt, ita ut, circa primordia secundi post Christum saeculi, Italia retia subtilissima ad coercendos matronarum suarum crines ex gossypio conflata iniquo pretio acquireret. Cuique obvium et perspicuum est illa considerare, quae necessario fuere Bysantii, ac tota, quanta circum, regione, quo delatum imperium est.

At medio aevo, quod dicunt, Arabum praevalentibus agminibus et undique exundantibus et ubique insidentibus, gossypium, quod cum ipsis peregrinabatur, easdem regiones incolere ac dominari coepit, quas ipsi incolerent ac dominarentur. Hinc in Siciliam ab Oriente demigravit, hinc in Hispaniam, Caroli Magni tempore, et forsitan longe antea. Certum est octavo saeculo in Hispania fuisse opi-

ficia, in quibus ex gossypio telarum genus, quas *fustagberos* appellabant exstissem, idque ita verum, ut vel hodie in Italia, praesertim in Sicilia et Sardinia, et in ea Italiae parte, quae ad meridiem pertinet, huiusmodi telarum series *fustagni* adhuc appelletur. Atque circa x saeculum Crucesignatis Europaeis ad recuperandum Christi sepulcrum nec semel nec bis contendentibus, emporium veluti quoddam gossypii in insula Cypro in Asia proximior, in Syria erat, ex iisque regionibus mittebatur ad nostras gentes rude, quibus excolebatur et perficiebatur et in telarum usus redigebatur. Puduit autem maiores nostros ea ab exteris comparare, quae e solo suo videbant optime germinare; itaque in Siculis primum, deinceps alibi ita crevit industria gentium, ut vel in ipsa Germania non absurde xv saeculo gossypium coleretur. Turcae in peninsula, quae a « Balkanis » dicitur, plantam hanc intulerunt. Sinensium regna, Indis proxima iam ab inde, neque multo post quam inventum et in usus communes gentium redactum est, gossypium praeripuerunt. Saeculo autem XIV circiter, magna sedulitate in hoc Seres incumbebant, atque e Sinis in Coream, in Iaponenses insulas processit. In Asiaticas regiones, in finitimas insulas, in Australiam delatum est; ubique enim invenitur. At quo delatum tempore fuerit ignoramus.

Item dicendum de America; nam et in Mexico, et apud Peruvianos, et apud Brasilienses gossypii usum, culturam curramque nostri, qui primum illuc appulerunt ex Europa progressi, invenerunt. At primi illi nescio qua de causa prohibuerunt impediveruntque quominus indigenae et colerent et uterentur; verum tamen brevi, forsan usu et praestantia cognitis, concesserunt, pristina restituerunt, ac paeconio quodam sunt prosecuti *gossypium Barbadense*.

Verum XVIII saeculo maxime in Ame-

rica invaluit, ubi homines machinas ad-structas gossypio texendo, in fila deducendo, carminando impensius dederunt. Helias Whitney machinam confecit, qua lana gossypii seminibus mundaretur. Hinc longe facillime reliqui labores; accesse-runt quae vapore moverentur inventa; mora non fuit quominus gossypium Ameri-canum rude omnes civitates Europae compleret. At aestuante Americano bello inter eos, qui de servitute retinenda vel abiicienda nigritarum atrociter pugna-bant, in foederatis Americae septemtrionalis civitatibus ferme nulla gossypii colendi cura fuit, atque inde caritas et inopia rudiis lanae Europaeas gentes premebat, quae proinde in Italia, in Hispania, in Mauritania, in Algeria, in Natali, in Queenslandis restaurandam gossypii culturam, vel invehendam et constituendam curarunt. Nec res alio cecidit ac speraverant. Sed, peracto bello, conciliata pace inter se, Americanae gentes iterum intermissa suscepserunt, et quia minoris vendebant et venditabant, nostros negotiatores omnes ad sua converterunt. Non tamen ita ut ab Aegypto et a centro Asiae omnia removerint; quapropter manet his regio-nibus decus adhuc et utile, sed exiguum utrumque; nam America praebet in gos-sypiacis 70%, quod quidem fortassis et crescat, quia et illic institutae sunt machi-nae ad conficiendas telas gossypiacas, quae longe minoris quam nostrae venales aguntur.

Quid vero fiet si America gossypium omne sibi vindicaverit, nec vendere Eu-ropeis voluerit, vel tali vectigali oppres-serit, ut nullimode emi possit?...

P. ALEXIS.

*Optima quaeque dies miseris mortalibus aevi
Prima fugit; subeunt morbi tristisque senectus,
Et labor, et durae rapit inclemencia mortis.*

VERG., Georg. III.

COLLOQUIA LATINA

VIII.

Absentes¹

BENEDICTUS, AUGUSTINUS.

BENEDICTUS. - Multorum dierum in-tervallo non te vidimus in gymnasio, Augustine; nec tamen fuit, quod miratus sum vehementer; quum Magister te re-quireret, aut mitteret qui ubi esses, et quid ageres, investigaret.

AUGUSTINUS. - Male me habebam; idque ut ne lateret Magistrum curavi, quo bona eius venia ac tuto abesse licet.

BEN. - Meritissimo non apparuisti; si quidem est, ut asseris. Convaluistine?

AUG. - Nondum plane me confirmavi.

BEN. - Quamdiu aegrotasti?

AUG. - Quamdiu me in schola non conspexisti.

BEN. - Haud quidem recordor quantum temporis abierit.

AUG. - Dies complusculi; undeviginti omnino.

BEN. - Quid erat morbi?

AUG. - Febricula.

BEN. - Quo medicamento ei subven-tisti?

AUG. - Inedia prope sola, qua maxi-mos quosque morbos et gravissimos de-pelli solere aiebat meus pater auctores in medicina claros et nobiles asserere. Vacuuus mihi venter crepitare; ego flocci pendere.

BEN. - Facili negotio consequeris quae interim in schola praecepta nobis dictata et explicata sunt.

AUG. - Sic mihi persuasi; et in eam rem si non recusas, utar tuis suppeditis.

¹ Ex IACOBI PONTANI opere, cui titulus: *Pro-gymnasmata latinitatis*. - Passim retractavit hodier-nisque moribus aptavit I. F.

BEN. - Repetam tibi omnia, et rectissi-mis tuis atque optimis studiis non gravate obsequar. Quando te redditum censes?

AUG. - Intra paucos dies. At tu quid vagaris? Cur non es in Iudo?

BEN. - Eram in itinere cum libris: ecce tibi pompa procedit ferentium instrumenta pugilatus. Ego illos sequi in aulam, ubi ludicrum illud certamen certantes spectavi voluptate mirifica. Quum enim aetas ma-turuerit, eamdem artem addiscere co-gito; quandoquidem disciplinis liberalibus non est aliena. Novi per plures litteratos eosdem pugiles non spernendos.

AUG. - Crastina luce quam expurga-tionem habebis?

BEN. - Intendenda erit aliqua fallacia, quae me poenae periculo eximat. Nox dabit consilium. Si mendacium dixero, solens meo more fecero.

AUG. - Timeo ne aliorum cadat res...

BEN. - Evasi non semel conflictis cau-sis absentiae.

AUG. - Et vulpes persaepe, quum cani-bus bis, ter, quater elapsae fuerint, tandem capiuntur et pereunt.

BEN. - Oh! non adimet mihi vitam poena magistri!

AUG. - Tua res agitur.

SAPIENTUM PERVESTIGATIONES

A RADIOPHONICA VATICANA STATIONE
LATINE VULGATAE

NOTITIAE.

DE TELEGRAPHHO GAUSS-WEBER.

Inter ea, quorum anno MCMXXXIII cen-tenaria facta est commemoratio, non ulti-mum forte recolendum est primum telegra-phum electricum, quod a Gauss et Weber Gottinga in urbe instructum est anno mil-lesimo octingentesimo trigesimo tertio.

Certe tunc non prima vice electrica

signa per fila missa sunt, nam etiam antequam Alexander Volta pilam suam construeret ad currentem electricam exci-tandam, signa electrica ex scintilla ma-chinae electrostaticae obtenta, per fila metallica, experimenti gratia, pluries in dissita etiam loca recepta fuerant.

Sed tunc prima vice per fila electrica super tecta urbis distenta, mittebantur signa, praesertim ad tempus metiendum, inter speculam astronomicam et officinam ad physica experimenta.

Signa autem dabantur per deviationem acus magnetici in galvanometro magneto-metrico, ab ipsis auctoribus invento.

Telegraphum vero quod inscriptis si-gnis verba transmitteret a Morse primo eodem fere tempore mente concipiebatur, ac tantum post aliquot annos in usum reapse inductum fuit.

DE PISCUM SENSIBILITATE CIRCA MOTUS TERRAE.

Ex plures repetitis animadversionibus a Shinkinshi Hatai et Noboru Abe, Iaponiis, in aquariis peractis, deducere licuit pisces praesentire terrae motus etiam leves, per irrequietam quamdam mobilitatem, quam manifestam faciunt.

Ex centum septuaginta et octo motibus terrae pluribus mensibus habitis, eorum 80% pisces nunciaverant per suam agita-tionem sex circiter horis antequam motus revera fierent, ac tum motus leviores et viciniores, tum maiores sed dissitos motus.

ANNALES

Inauditum ac detestabile flagi-tium Vindobonae admissum.

Horret animus et a scribendo refugit de inauditis criminibus, quae Vindobonae die vigesima quinta proxime elapsi mensis Iulii perpetrata sunt. Factiosi enim homines —

homines dicam an beluas? —, ministrorum publicorum celati habitu, radiophonica statione potiuntur, eius rectore interfecto, atque universo orbi falso nuntiant rei publicae gestores a munere sese abdicasse; simulque altera eorum manus, sub tutelae specie eadem veste usi, gubernii aedes invadunt, extortisque a custodum manibus armis, Fey et Karvisky publici consilii administratos captivos faciunt; Dolfuss autem Cancellarium manuballistulae ictibus confodiunt et morti tradunt, denegato infelici viro — incredibile dictu! — non modo medici cuiusquam, verum etiam sacerdotis auxilio, quod enixius moriturus implorabat. Atque tamen is spiritum edit veniae verba pro carnificibus proferens, atque summa ope iubens ne sanguis alius effundatur!...

Brevi, vis contraria fit; sectores illi, centum et quinquaginta numero, quorum in favorem, — quo scilicet libertas concederetur Germanorum fines tuto traiendi, — Germaniae legatus Rieth mire intervenit, comprehenduntur; institutum indicitur; exercitus patriaeque amantes prompte summoque studio populi provocationi respondent, ita ut Schusschnigg, studiorum usque tum praefectus, cui, defuncti loco, summa rerum committitur, alios flagitiorum conatus passim per Austriam exortos detruncare facile valeat, resque in pristinum statum restituere.

Doloris ac repugnantiae significationes ob tragicum vis in Austriam iamdiu factae hoc epilogum, cui omnes, praesertim post colloquia inter Hitlerum et Musolini Venetiis recens habita, fore ut finis imponeretur sperabant, itemque desiderii erga virum, qui strenue civitatis suaे libertatem tuebatur et praefracte omnibus occurrebat, qui domi et extra, criminosis rationibus eam frangere molirentur, non in Europa tantum, sed per orbem universum, ubicunque humanitatis aliquis est sensus, diruperunt; omnesque Austriacae

republicae Praesidi Miklas plauserunt, declaranti civilem Dolfusii hereditatem novum gubernium integrum recepisse, eaque iuxta desideratissimi viri mentem spiritumque esse usurum.

O utinam pii illius sacrificium non Austriae tantum, sed nationum omnium pacis bono conferat!

* * *

Ex Batavia.

Amstelodami lata lex de contrahendis subsidiis opificibus operibus parentibus huic usque concessis, ex publici aeris defectu imposita, turbidorum cruentorumque diecum occasionem praebuit, tumultibus a *Communistarum*, quos vocant, factione eo facilis illic permotis, quod quadraginta millia operibus vacuorum civium, ex septingentis quinquaginta millibus, numerarentur.

Die autem III mens. Iulii, duodesexaginta annos natus, Hagae fato concessit Henricus de Mecklemburg, reginae Princeps censors.

* * *

Germanicae reipublicae Praesidis obitus eiusque successio.

Die II huius mensis Augusti, annorum gravis, supremum obiit diem Paulus Hindenburg, Germanicae reipublicae Praeses.

Posnania in urbe nobili genere natus mense Octobri MDCCXLVII, militare curriculum arripuit, quod strenue est persequutus, primum in bello cum Gallia anni MDCCCLXX, deinde tamquam copiarum domi praefectus, denique in recenti Europaeo immanni bello: ei namque tum debuit Germania Tannenbergi, Laccum Masurianorum, Lodzii victorias.

Expleto autem infelicer bello, traditis ex suo Marescalli munere, quod obtinuerat, exercitus reliquiis in ordinem reductis novis rei publicae principibus, Cincinnatus

alter ad rura se vertit, privatusque vixit, donec patria eius operam iterum non pectoriterit; quod factum est anno MCMXXX. Qui studium in bello posuerat, tunc ad supremum rei publicae fastigium assumptus, paci unice incubuit, oppressaeque Germaniae sublevandae; quod etiam officium optime absolvit.

Paucis ante mortis diebus decretum subscrispit, quo in posterum Reipublicae Praesidis et Cancellarii munera simul coirent: itaque, ipso demortuo, Hitlerus bina ipse in se contulit; quod populi scito d. xix curr. mens. Augusti confirmatum est.

POPLICOLA.

* * * * *

VARIA

Nulli magistratui tantam potestatem attribui debere, ut consuetis Reipublicae functionibus sistere atque impediri queat.¹

T. Quintus Cincinnatus et C. Iulius Mentus Consules, quum propter exortam inter eos discordiam Reipublicae nocecent, nec quicquam eorum expedirent, quae per ipsos fieri oporteret, iamque omnia iura silerent, ceteraque omnia negligenter, Senatus hortabatur eos ad dictatorem creandum, per quem Respublica rursus constitueretur et eorum discordiae modus imponeretur. Sed consules in ceteris rebus omnibus discordes, in hoc uno conveniebant, ne dictator crearetur; ob quam causam Patres, quum aliud remedium non esset, tribunorum opem implorarunt, qui consules ad creandum dictatorem coegerunt. Quo loco

¹ Ex NICOLAI MACHIAVELLI opere, cui titulus: *De republica disputationes ex prima decade T. Livii*, lib. I. Latine vertit E. Bindi.

rursus apparuit tribunitiae potestatis auxilium, non solum ad patriciorum adversus plebem insolentiam frenandam utile, verum etiam ad compescendam inter optimates ipsos altercationem et ambitionem salutare. Atque hic observare oportet, quod in Republica maxime cavendum est: ne pauci quidam, qui rerum potiuntur, consuetas necessariasque Reipublicae actiones aut sistere aut tollere queant. Itaque si qui praeficuntur distribuendis honoribus aut conferendis officiis, aut ad aliam aliquam rem expediendam, simul etiam illis necessitas quaedam exsequendi officii est imponenda, aut remedium quoddam constituendum, quo, si negligentes fuerint, cogi possint. Id enim nisi fiat, nequam bene constituta esse potest eius rei administratio; veluti ex eodem hoc Romanorum exemplo cernere licet, ex quo facile appetat, si tribunorum auxilium consulum discordiae opponi nequivisset, quamplurima Reipublicae negotia neglecta fuisse. In Venetorum Republica penes senatum quem « Magnum Consilium » vocant, sita est potestas distribuendorum honorum eligendorumque magistratum, qui cum in ipsa urbe, tum foris per ipsorum imperium ad rerum gubernacula accedunt. Accidebat autem quandoque olim, ut senatorum multitudo ex occasione aliqua indignata, aut iracundia commota, nec domi nec foris successores, iis qui magistratibus abiissent, crearet; ex quo non sine magno Reipublicae periculo fiebat, ut civitates suis iudicibus ac magistratibus carerent; idque eo usque durare solebat, donec aliqua ratio inveniretur eosdem senatores placandi. Quae res successu temporis Reipublicae plurimum detrimenti afferre potuisset, nisi a sapientibus viris huic malo remedium excogitatum fuisset: qui, arrepta occasione, legem obtinuerunt, ne quisquam magistratus seu domi, sive foris per eorum directionem, a sua sede et officii administra-

tione discederet, priusquam novus in ipsius locum substitueretur: qua lege sublata est iam occasio, ne senatorum multitudo, ex aliqua causa incitata, remorari queat ea, quae sine damno publici boni cessare in Republica nequeunt.

* *

Hinnulus.

Hinnulum cum Cervo sic loquutum aliquando ferunt: — « Mi pater, quum multo sis maior canibus et pedum his celeritate praestes; praeterea quum tibi sint ardua cornua, quibus a te vim propulsare facile possis, qui fit ut canes tantopere metuas? ». Ibi Cervus subridens: — « Mi nate, vera — inquit — memoras; mihi tamen, nescio quo pacto, semper accidit, ut, audita canum voce, in fugam statim convertar ».

Fabula docet eos, qui natura formidolosi sint, cohortationibus minime confirmari posse.

* *

Iocosa.

TUCCUS in schola.

MAGISTER. — Heus, Tucci; quae bella intestina vocantur?

Tuccius tacet. Instat alter: — Quae fiunt in...

Tuccius: — Ah! Quae fiunt in stomacho, dum ei cibus non suppeditatur.

Amicus Tuccio:

— Audistin'? In Langobardorum quodam oppido fato concessit senex centum et duodeviginti annos natus.

— Tuccius: Quid stupes? Si avus meus viveret, centum et triginta attigisset!

* *

Aenigmata.

I.

Dixit Aristoteles: Logicae sit regula princeps: — — — est O O ».

II.

Regnum sumi volucrum; petit me Daedalus
[alis:

Navita saepius, heu! Icarus alter adest.
Sumptum contrahe et effode opes: bene parta
[tueri

Neve adamare velis: cura mala haeret in
[his.

Scribe retrorsum nos: homini requiem lon-
[gaevam,

Cum nequeam domibus, rite dabo tumulis.

Aenigmata in superiore fasciculo pro-
posita his respondent: 1) *Navis Avis*;
2) *Lacuna-r.*

ROMA SACRA**Ex Suprema S. Congregatione
S. Officii.**

Per decretum huius S. Congr̄is d. d. 13^a mensis Iunii 1934 prohibita sunt opera quae sequuntur agnuntque de assertis B. Mariae V. apparitionibus et revelationibus in loco « Ezquioga », diocesis Victorien. in Hispania, quae quidem quovis supernaturali charactere penitus destitutae recognitae sunt:

Etude historique présentée par M. l'abbé S. FORT: Une nouvelle affaire Jeanne d'Arc (Orléans, « Les Cahiers d'Ezquioga » publiés sous la direction de F. Dorola).

G.-L. BOUÉ: *Merveilles et Prodiges d'Ezquioga* (Tarbes, Imp. Lesbordes, 1933).

Un fruto de Ezquioga: Hermano Cruz de Lete y Sarasola (Revista « Caridad y Ciencia », Noviembre 1933).

Per decretum d. 20 Iunii 1934, tamquam praedamnata atque ipso iure prohibita et in Indicem librorum prohibitorum inserenda declarata sunt *Opera omnia* BENEDICTI CROCE et IOANNIS GENTILE.

DE ROBERTI SCOTTI

(29)

NAVARCHI ANGLI, ITINERE ANTARCTICO

Kalendis Ianuariis anni 1912 traheae leniter sequebantur in maritimam altitudinem¹ metrum duorum millium nongentorum viginti quinque. Eo die quod Evans sarciebat tentorium, Scottusque autepsam reficiebat, non est properatum. Confectis chilometris viginti, statio facta est quinquagesima quarta. Quod is dies primus anni erat, ad cibum constitutum chocolati quadrae additae sunt. Et Scotti quidem hominibus optime erat. Alterius traheae viris non item, sed animo illi erant subtristi, et multa eis videbantur officere. Scottus ipse se magnam concepisse dicit spem; nam victum suppeteret atque abundare et polum abesse chilometra trecenta quindecim. Postridie kal. addita sunt chilometra viginti quattuor ascensumque ad metrum ter millesimum quadragesimum. Proficiscentibus propinquabat larus tanto spatio ab mari secutus! Statio quinquagesima facta est ad altitudinem metrum trium millium et centum. Restabant percurrenta chilometra ducenta octoginta, sed non omnibus sociis. Nam pridie Scottus decreverat remittere Evans tribunum et Lashly et Crean. Eorum dux, Bowers, transiit ad traheam Scotti. Itaque pridie Nonas aliquantum morae fuit, quod trahearum componenda onera fuerunt. Quam ad polum tracturi erant minutus atque comptus adspectu erat et facile movebatur. Qui reversi erant eo die, comitati Scottianos sunt aliquantum viae, si quid in

¹ Quam nos dicimus « Seehöhe » sic ad verbum expressum vides Altitudinem maritimam. Galli vocant « altitude » elationem rectam vel verticalem supra superficiem maris.

processione accideret, sed ubi cognitum est tutum esse iter, iussi sunt valere. Tum Eduardus Evans facere non potuit, quin proderet a magna se spe repelli, et Crean, aetate iam provectionis, non cohibuit amplius lacrimas, atque adeo Lashly motum animi probebat.

Quod Scottus eodem die scripsit mirari se, quae se sociosque maneat fortuna, omnia tam bene procedere, ut vel ultro, quid primum impedimenti occurserum esset, circumspicerent, non diu circumspicendum fuit. Nam proximo die tenui assidue cadente nive et implexis sastrugis et sequentibus asperitatibus laboriosissimum fuisse testatur iter, et illud: Quinque hominibus cibum coqui diuturniore tempore, quam quattuor, assumpto Bowers culinariae rei addi oportere semihoras fere diurnas.

A. d. VII Idus Ian. sexagesimam stationem fecerunt in loco tribus millibus metrum et ducentis viginti aequor superanti. Quae reliquerant pedalia, pridie, quod visa inutilia fuissent, eo die repetierunt. Sed iter impeditissimum fuit crystallis et brevius. Statione egredi prohibiti sunt die proximo, qui fuit a. d. VI Idus Ian., tempestate. Optata illa quies et ceteris et Edgardo Evans, qui ante, in componendis traheis vulneraverat manum. Eo die per otium Scottus sociorum scripsit laudes. « Contemplans, inquit, contubernales meos non satis possum laudare singulorum virtutes. Non facile invenias diligentiores in faciendo officio. Wilson medicus semper id agit, ut leniat huius vitae dolores; incommoda huic vitae necessario coniuncta tergit. Idem cocus novis sem-